

OPBOUW



WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Geef ons heden...

We zijn nu toegekomen aan het tweede drietal beden van het Gebed des Heren. In het eerste drietal klonk telkens het woordje 'uw'; in het tweede is het telkens 'ons'. Je hoort dan ook vaak zeggen, dat het verschil tussen het eerste en het tweede drietal beden hierin ligt, dat het in het eerste gaat om Gods belang en in het tweede om dat van ons mensen. We hebben echter gezien, dat de Here ons in de eerste drie beden in feite leert bidden om de heilrijke toekomst die God voor zijn volk heeft weggelegd, en dus om iets waar we zelf alle belang bij hebben.

In het voorafgaande hebben we dan ook het verschil tussen de beide drietallen beden anders getypeerd. Het 'Onze Vader' is het gebed van Gods volk onderweg; in het eerste drietal beden richt dit volk zich op het doel van de reis; in het tweede drietal brengt het de behoeften voor onderweg onder de aandacht van de hemelse Vader. Anders gezegd: in het eerste drietal gaat het om de toekomst - zij het een toekomst die aan het heden richting moet geven -, in het tweede gaat het om het heden: „Geef ons heden...”.

—☆—

Een van de dingen die het volk Israël op zijn tocht naar het beloofde land nodig had, was levensonderhoud, eten en drinken. In de Boeken van Mozes lezen we, hoe God daar op wonderbaarlijke wijze voor zorgde. Dagelijks liet Hij het manna uit de hemel regenen en ook zorgde Hij telkens weer voor water, desnoods uit de harde rots. Zo is ook het eerste waar onze Heiland ons als Gods volk voor 'heden', voor onderweg om leert bidden, ons dagelijks brood, ons levensonderhoud. Wie door God op weg gestuurd wordt, mag en moet erop vertrouwen, dat Hij onderweg voor zijn levensonderhoud zal zorgen, net zoals een soldaat op veldtocht zich geen zorgen mag maken over zijn natje en droogje (2 Tim. 2:4).

DOOR H. J. BRUINS VLAARDINGEN

Dat wil echter niet zeggen, dat God daartoe altijd gebruik maakt van middelen die wij wonderbaarlijk noemen. Hij kan bijvoorbeeld ook de mensen, tot wie Hij ons zendt, voor ons levensonderhoud laten zorgen (Lk. 10:4-8). En ook kan Hij het doen door ons de kracht en de gelegenheid te geven om met onze handen ons brood te verdienen. Het gaat er maar om, dat bezorgdheid om ons levensonderhoud ons er niet van zal weerhouden om Gods Koninkrijk en zijn gerechtigheid te zoeken. Daarom leert Jezus ons bidden „Geef ons heden ons dagelijks brood”.

Geef ons... We zijn als Gods volk onderweg. Niet alleen, maar samen met anderen maakt een christen zijn reis naar de eeuwigheid, naar Gods Koninkrijk, dat een samenleving is. Jezus leert ons dus bidden om proviand voor heel Gods volk onderweg. En als je ergens om bidt, dan moet je ook bereid zijn er al het mogelijke voor te doen; anders is het verlangen, en daarmee het bidden, niet oprecht. Als we dus bidden „Geef ons heden ons dagelijks brood”, dan verklaren we ons daarmee bereid ernaar te streven, dat iedereen genoeg te eten krijgt. In de eerste plaats

degenen die al met ons op weg zijn. Maar zij niet alleen, want wij verschillen daarin van het volk Israël destijds, dat het onze roeping is om iedereen uit te nodigen met ons te gaan. Dus is het ook onze roeping ernaar te streven door bidden en werken, dat geen mens zich door zorg om het dagelijks brood ervan hoeft te laten weerhouden om ook op weg te gaan.

—☆—

Onderweg naar Gods toekomst hebben we echter meer nodig dan levensonderhoud alleen: God zelf moet met ons mee gaan en blijven gaan. Daartoe is nodig, dat Hij ons telkens weer onze schuld vergeeft, want die schuld maakt het ons onmogelijk in Gods aanwezigheid te verkeren.

Ook Israël op weg naar het beloofde land zondigde keer op keer. Dan dreigde de HERE het volk te vernietigen of niet verder mee te gaan.

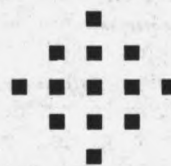
Zo weigerde het volk in Num. 14 het land binnen te trekken, waarop de HERE zei: „Ik zal het met de pest slaan en uitroeien” (vs. 12). Mozes bad toen: „Vergeef toch de ongerechtigheid van dit volk naar de grootheid uwer goedertierenheid, gelijk Gij dit volk vergiffenis geschonken hebt van Egypte af tot hier toe”, waarop de HERE antwoordde: „Op uw bede schenk Ik vergeving”. Zo liet de HERE zich ook na de zonde met het gouden kalf door Mozes vermurwen om toch maar weer met het volk Israël verder te gaan.

Daarom leert Jezus ook ons bidden: „Vergeef ons onze schulden”, dat is: laat ons niet in de steek, wanneer wij U in de steek gelaten hebben, want zonder U komen wij nergens. Ook deze bede moeten we niet alleen ieder voor zich, maar ook voor elkaar bidden: vergeef ons. We zijn als Gods volk samen op weg naar Gods Koninkrijk. Daarom mogen we elkaar ook niet loslaten, wanneer de een tegen de ander gezondigd heeft. Wat Jezus ons aan

Inhoud

- 193 Drs H. J. Bruins,
Geef ons heden...
- 194 Drs H. Smit,
Zondemacht als zwaarte-
kracht
(De belijdenis van onze
verdorvenheid)
- 195 Drs P. J. van Kampen,
In Memoriam ds A. H.
Algra
- 196 D. W. L. Milo,
De klokken van Speyer
(Ballade en historie)
- 197 Prof. dr H. G. Geertsema,
Een groot kind van God
(K. J. Popma - 1903-1986)

deze bede laat toevoegen, „zoals ook wij hen vergeven die ons iets schuldig zijn”, vloeit dan ook min of meer vanzelf voort uit het bidden in het meervoud, dat Hij ons leert. Door de ander te vergeven herstel je de geschonden band met hem, zodat je weer met hem verder kunt, net zoals God telkens opnieuw met jou verder wil, totdat je eenmaal met Hem en met je broeders en zusters samen zult leven in Gods Koninkrijk.



Zondemacht als zwaartekracht

De belijdenis van onze verdorvenheid

In Zondag 3 van de catechismus wordt beleden, dat door de zondeval van Adam en Eva onze natuur zo verdorven is geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden.

Bij de doop van onze kinderen wordt ons voorgehouden, dat de doop ons leert, dat wij met onze kinderen in zonde ontvangen en geboren zijn en dat daarom Gods toorn op ons rust, zodat wij in het rijk van God niet kunnen komen, of wij moeten opnieuw geboren worden.

Dat is een juiste en goede belijdenis!

Maar met een goede belijdenis kunnen wij mensen op een verkeerde manier aan het werk gaan. Dat zien we wel aan Petrus! Petrus sprak de goede belijdenis uit: „Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God” (Matth. 16 : 16). Maar toen hij op zijn eigen manier op die belijdenis voortredeneerde kon hij Christus spreken over zijn lijden en sterven niet accepteren: „Dat verhoede God, Here, dat zal u geenszins overkomen!” (Matth. 16 : 22). De Here kan ons zelfs met een **goede** belijdenis geen moment met onszelf alleen laten! Want dan doen we er alleen maar kwaad mee. Dan komen we aan de kant van de boze vijand.

En dat kan ook gebeuren met die juiste belijdenis van onze verdorvenheid!

Bedenkelijke beelden

Van nature zijn we onbekwaam tot enig goed en geneigd tot alle kwaad! Ja, maar nu gaan we verder. Probeert u het nu eens in te vullen! Ik ben van nature tot het goede zo onbekwaam als... (?). Wat komt er op de stippeltjes te staan?

Zo onbekwaam als een kind, dat de opdracht krijgt een gewicht van 100 kg op te tillen? Zo onbekwaam als een man, die de rivierdijk ziet doorbreken en zich dan geroepen voelt de overstroming met zijn blote handen te keren? Zo onbekwaam als een man, die een geweldige val maakt en dan de opdracht krijgt middenin de lucht te stoppen en stil te blijven hangen? Al die beelden zou een mens kunnen gebruiken. Maar hoe gemakkelijk kan hij daarmee een verkeerde kant uitgaan! Waar ligt het gevaar dan?

Welnu, al die beelden zijn genomen uit het terrein van het fysische of uit het gebied van het dynamische. Ze bewegen zich allemaal op het vlak van beweging en kracht.

Geen van die beelden reikt verder. Geen van die beelden komt toe aan het gebied van het ethische of aan het gebied van het geloof! Met andere woorden: Ze hebben niets te maken met goed of verkeerd tegenover de mensen en tegenover God. Ze hebben niets van doen met

DOOR H. SMIT BARENDRECHT

geloofsgehoorzaamheid of met de ongehoorzaamheid van het ongeloof! Al die beelden suggereren op zijn minst, dat de zonde een fysisch-mechanische kracht is, die met onze persoon, met ons kiezen, met onze verantwoordelijkheid niets, maar dan ook niets te maken heeft! Dat werd dan ook met de titel bedoeld!

Zondemacht als zwaartekracht: een kracht die fysisch-mechanisch te werk gaat en ons zo overweldigt!

Taalspel van zonde en schuld

Ik herinner me een oud verhaal, dat ik in Kampen gehoord heb. Het ging over een gesprek tussen twee personen, Zwanepol en Habekotté geheten. Laten lezers van die naam zich overigens niet méér (maar ook niet m'nder) van het verhaal aantrekken dan al de andere lezers! Het gesprek ging over de laatstgehouden preek!

Zwanepol: Wat heeft onze dominee de voren weer diep getrokken! Wat heeft hij onze zondigheid diep geschilderd! Habekotté: Zeg dat wel, wat zijn wij 'n diep-schuldige zondaars! Zwanepol: Maar nou nog eens

wat, ik sprak laatst Jan van Teuntje en die zei, dat jij **écht** een vuile zondaar bent! Habekotté: Wat hoor ik daar? Zijn ze weer over mij aan het roddelen?

Dit verhaal is heel wat meer dan alleen maar lollig. Waarom hadden de beide broeders zo genoten(!) van de preek over de zonde en waarom kwamen de woorden 'zonde' en 'schuld' er zo vlot en gemakkelijk uit, zij het ook onder diepe zuchten? En waarom kwam dat verraderlijke woordje „écht” ineens tevoorschijn, toen Zwanepol zijn makker een concrete terechtwijzing wilde toedienen. En waarom was de diep-nederige(?) Habekotté ineens in alle staten, toen hem zijn zondigheid concreet werd aangezegd? Ik denk, dat je het zó zou kunnen formuleren: Zolang de zonde maar gesitueerd bleef in het fysisch-mechanische of - om een ander „bereik” te noemen - zolang ze als een soort kleurenblindheid in het biotische opgesloten bleef, zolang wilden de broeders het taalspel best meespelen: zonde... schuld... diep-verdorven! Maar toen de zonde ineens opsteeg naar het persoonlijke, naar het verkéerde, naar het ethische en het religieuze, toen haakte Habekotté af. Hij verdroeg het „Gij zijt die man!” geen moment. En ook Zwanepol had zichzelf geducht ontmaskerd. Hij was zich half ondergronds toch bewust van het feit, dat hij een spel speelde, een spel van zware woorden. Want toen hij zijn makker aanviel gebruikte hij het woordje „écht”: Ik heb gehoord dat jij **écht** een zondaar bent, **écht** vuil!

Ongetwijfeld hielden de beide broeders uit dat oude verhaal hun taalspel vol tot in hun gebod! Ook daarin spraken zij van diepe verdorvenheid en bodemloze verlorenheid! Maar kon dit nog wel iets anders zijn dan een beantwoorden aan het vroomheidspatroon? Kon het nog wel iets anders zijn dan een soort hoffelijke beleefdheidsvorm tegenover de Here? En daarmee heeft de satan dan zijn doel toch weer bereikt! Want ook de gevraagde vergeving wordt een term uit het taalspel!

De Schrift doorbreekt onze beeldtaal

Paulus zegt, dat uit werken der wet geen gerechtigheid voor

God voortkomt (Rom. 3 : 20). Mozes zegt, dat het gebod niet te moeilijk is voor het volk en niet ver weg (Deut. 30 : 11). Mozes, de man Gods, ziet daar het gebod van de God en Verlosser van Israël als een vlak land, dat voor het volk open ligt! We moeten ons stellen onder de tucht van die **beide** woorden.

Paulus zegt: „Maar uitgaande van het gebod wekte de zonde in mij allerlei begeerlijkheid op...” (Rom. 7 : 8). De gehele geschiedenis door prikkelde de goede en heilige wet van God het volk tot verweer en overtreding! Die overtreding kon de goddeloze vorm hebben van het „Geen God en geen Meester”. Ze kon ook de vrome gestalte hebben van het farizeïsme: een aangrijpen van wet en wetsvroomheid om zich **tegenover** de Here veilig te stellen, wat ten diepste neerkomt op de weigering van overgave!

Altijd vermeerdering van zonde en overtreding! Maar hoe kwam dat nu? Blijkbaar lag de rechte weg al te ver buiten het bereik van Israël, als een hoge berg die niemand kon beklimmen? En omdat de rechte weg nu eenmaal onvindbaar was ging het altijd weer verkeerd? Dat zouden we willen denken om ons daarmee dan ook te verontschuldigen! Maar Mozes zegt het geheel anders! De man Gods verwijt het volk van alle eeuwen, dat het gezondigd heeft, terwijl het gebod **nòch** moeilijk was **nòch** ver weg!

Wij hebben geweigerd een **open liggend** land te betreden!

Wij hebben niet gezien wat **vlak voor** ons lag!

Wij hebben gehaat wat onze liefde zonder meer en duidelijk ten volle **waardig** was! Onbekwaam? Ja en nog eens ja! Maar... onbekwaam op een verschrikkelijk schuldige manier. Wij **konden** het niet **willen**; wij **wilden** het niet **kunnen**! En daarin ligt de verschrikking van zonde en schuld! Onbekwaam? Jazeker!

„Dood in misdaden en zonden”, zegt Paulus zelf (Ef. 2 : 5). Maar die dood wordt nooit een veilige bunker, waarin je de werkelijke schuld kunt ontvluchten. Daarom kun je niet bij één beeld blijven staan. Je moet de hèle bijbel lezen!

De uitbraak naar weerszijden

De spanning van de beide Schriftlijnen is altijd weer onverdraaglijk geweest. Men heeft altijd geprobeerd het spanningsveld te verlaten. Velen keerden zich tegen Paulus' prediking en gingen zichzelf de bekwaamheid toeschrijven Gode te behagen en het Godsrijk te realiseren: Pelagianen, Remon-

stranten, allerlei moderne stromingen!

Anderen keerden zich tegen de Schriftgegevens die het moeilijke en het ver-wèg-zijn van het gebod ontkennen. En daarbij kwamen zij tot een uiterst zwaar christendom en tot een inbedden van zonde, schuld en zondemacht in dat bereik van het fysische en dynamische. Juist in het gebied waar schuld een oneigenlijk woord wordt en alles gaat ronddraaien in een (on)heilig taalspel, waarbij je, getuige broeder Zwanepol, in de massa verloren zondaars pas een *echte* zondaar wordt, als je je door een vuile streek van de rest onderscheidt!

Onbekwaamheid moet iets zijn en blijven, dat een werkelijk vroom mens woedend maakt. Woedend op zichzelf. Zùlk een God! Zùlke liefdekoorden! En dan nòg dat wonderlijk duistere vermogen om onbekwaam te zijn! Men kan dat niet logisch bemachtigen. De mensen van de logica hebben de uitbraak uit het spanningsveld beproefd. En daarbij een onmetelijke schade geleden!

Ons gebed

Weer herinneren we even aan de opzet van deze artikelen. Het ging erom aan te wijzen, welke wegen de boze vijand bewandelen kan om ons af te trekken van het echte gebed om vergeving en van het echte gebed om de kracht van de Heilige Geest. Welnu, de boze vijand is zeer tevreden, als we de zondemacht gaan situeren in het fysisch-mechanische terrein: Zondemacht als zwaartekracht. Dan wordt het spreken van zonde en schuld meer en meer een (on)heilig woordspel, dat zelfs doordringt in onze gebeden! Het echte gebed om vergeving kwijnt en sterft. Sterven gaat ook de echte verootmoediging voor de Here. En al evenzeer lijdt het vragen om de kracht van de Heilige Geest schade, omdat het onwaarachtig wordt. „God” wordt het voornaamste woord in het taalspel. Maar de vreze des Heren is geweken!

„De offeranden Gods zijn een verbroken geest; een verbroken en verbrijzeld hart veracht Gij niet, o God” (Psalm 51 : 19).



P. J. van Kampen / Zeist

In Memoriam ds A. H. Algra

„Het is te hopen dat vele predikanten nog tot die éne stap komen, zondag. Tot vreugde voor zichzelf en van de gemeente. Dat zij mogen komen tot de rijkste belijdenis van de kerk van alle eeuwen: „De Heer is waarlijk opgestaan!” ...

„Misschien is de gemeente tevreden, als de oude waarheid verdedigd wordt tegen allerlei wind van leer, maar er zullen velen in de kerk zitten, die wachten op de duidelijke roep van de predikant: De Heer is waarlijk opgestaan!”

Twee citaten uit de „Pastorale Notities” van j.l. Pasen (Opbouw 28-3-’86).

En wisten de meesten van ons dat dat woorden waren van een stervende, van iemand die met die kolossale belijdenis, die „jubel”, moest klaarkomen, er nu al uit leven?

Wie het wel wist, viel op dat hij over ziekte en zonde sprak, over de noodzaak van echte voorbede voor de zieken, (18-4) of over de aanvechtingen van zieken en stervenden (21-3). Eén zin uit dat laatste: „Hoe groot is de barmhartigheid van de Here Jezus als Hij iemand alle aanvechtingen bespaart en alle pijn en angst. En alle wroeging. Wanneer de Here de overtredingen toedekt, waarom zou iemand dan nog met zelfbeschuldigingen moeten leven?”

Op 21 februari ging het over ziekenbezoek en wat je daarbij ervaart en zo kan ik nog wel een poos doorgaan. Want, als het erom ging dat de lezers van 'Opbouw' wezenlijk wat konden leren, wilde Algra ons ook wel iets van zichzelf, uit eigen ervaring vertellen.

Feitelijk heb ik ds Algra nauwelijks gekend. Een of twee keer ontmoetten we elkaar, kort, bij de voorbereidingen van de voorlaatste Ontmoetingsdag van onze kerken en hoorde ik hem op die dag zelf. Ik ken hem voornamelijk uit z'n Pastorale Notities. Ik geloof dat niemand een ander helemaal kan kennen; ieder heeft een eigen „innerlijke burcht”. Maar ds Algra liet ons - op zijn eigen wijze - toch steeds binnen. Ik vermoed dat hij van nature een zeer gereserveerd mens was; de hele wereld, of kerkgemeenschap,

hoefde niet alles van hem te weten. Dat hij ziek was, ten dode toe, bleek niet of ternauwernood uit zijn bijdragen. En toch, hij liet zich kennen, meen ik. Laat ik wat indrukken geven die ik uit z'n zeer gewaardeerde bijdragen kreeg. Elke lezer is evenzeer toegerust om zo'n eigen impressie te schrijven, om dit herdenkingswoord kritisch te volgen.

Hij was (meen ik):

— een man met zorg voor de kudde.

Dat allereerst. Al waren zijn stukjes soms luchtig van toon (waren ze trouwens wel luchtig van inhoud?), het ging hem om de schapen. In die zin waren het zeker **Pastorale Notities**. Hoe ging de gelovige om met de dingen die aan de orde waren, wat kon/mocht/moest het voor hem of haar betekenen? De implicaties van een handelwijze, een liturgie, een preek, daar ging het om. Wat had de individuele gelovige, de gemeente er aan? Hij spreekt over kerkverslag, een al of niet passende bespreking, etc. uit dit motief.

— een man met liefde voor de geschiedenis.

Nou, dat was duidelijk! Clement Marot, Marnix, Calvin, vaker nog Afgescheidenen of Dolerenden en predikanten van vorige generaties. Een kleine greep uit de stukjes van het laatste jaar.

De rijke gereformeerde geschiedenis, in z'n grootheid, z'n allure, maar ook z'n kleinheid. Fijnzinnig getekend, maar soms ook heel fel.

— een man met oog voor taal.

Hij was een stilist, iemand die

een scherp oog had, een scherp waarnemer was. Die ook stond op een goede verwoording van die opmerkzaamheid.

„Er zitten mensen in de kerk die hun moedersprake kennen en liefhebben”. De slotzin van de Pastorale Notities van 4 oktober j.l.

In hetzelfde verband werd gezegd dat „de zorg voor de schapen vraagt dat aan de taal en de stijl van de preek zorg besteed wordt.”

Toen hij het over „kerkverlating” had (8-11-’85) moest hem eerst van het hart dat het „geen mooi woord” was, een soort germanisme. Zijn soms ter sprake komende vader Hendrik Algra was „leraar Nederlands” die het woord „thuiszoeken” afwees (4-10-’85). De zoon valt hem hierin bij. Meer voorbeelden vallen te geven. Taal telt!

— een man die oog had voor waarheid en recht.

Hij had geen buitengewoon ontzag voor predikanten. Hun verloochenen van de opstanding (met name z'n ambtsbroeders in de vorige eeuw) wordt hard aan de kaak gesteld. (28-3-’86). Z'n hoon voor predikanten die pretenderen de ware kennis van onze taal te zijn is onmiskenbaar. Het idee dat bij de lintjesregen predikanten meer recht hebben, om „ridder” te worden dan een ouderling vindt hij bespottelijk. (16-5-’86) Maar anderzijds, als een kerke-raad uit gewoonte en bijgelovigheid periodiek aan preekbespreking doet, vindt dat bij hem ook geen bijval (9-5-’86).

— een soort guerrillastrijder.

Hij was, denk ik, niet altijd gemakkelijk in de omgang.



Maar wat een eerlijkheid, wat een diepgang!

In de aankondiging van z'n boekje worden de bijdragen „verrassend” genoemd. En dat waren ze. Elke week dacht ik: wat zou Algra nu weer hebben? Wie of wat pakt hij nu weer aan? Z'n verhalen hadden vaak een weerhaak, hij legde in een vriendelijk ogend verhaal plotseling een bom onder een fundament, maakte zich snel uit de voeten en keek dan met ons, gereformeerd kerkvolk, of het een mooie knal gaf.

Algra was - wie kon daaraan twifelen? - gereformeerd. In de stoere zin die zijn vader, de door mij altijd huizenhoog bewonderde Hendrik Algra, daaraan gaf. Fries Calvinisme. Of 't altijd plooibaar was, daar valt over te praten, maar het was stevig, belijnd en niet te benauwd.

Hij ging niet altijd over gebaande paden. Gereformeerden moesten niet zonder meer uit traditie leven. Hij de man met oog voor traditie en geschiedenis noemt formuliergebeden wel „fossielen” (18-4).

Hij was een soort „guerillastrijder”, die plotseling toesloeg, als je er niet op berekend was. Die snel en onnavolgbaar soms uithaalde naar een bepaalde kant, maar, voordat je dat kon toejuichen, misschien iets aanpakte dat je zelf dierbaar was. Maar dat steeds op een wijze deed die hem niet omstreken maakte.

Die - en dat was geen punt voor ons - kon uithalen naar bijgelovige mensen (het getal der tien, bijvoorbeeld, in dat aller-aardigste stuk van vrijdag der tien september 1985) of naar de paus (15 november 1985). Maar dan opeens, in een onverwachte zwenking, zijn kanonnen kon richten op mensen of zaken die daar ver vandaan (leken te) staan.

De visie op de vrouw in de gemeente, de oud-gereformeerden „met een eigen 'heilige' taal die niemand verstaat behalve de ingewijde”, wat maar „geestelijke inteelt” in de hand werkte. (11-10-'85). Die - met zijn gevoel voor taal! - ook even zegt dat „de kerken hebben gebloed, toen ze geen beste bijbelvertaling hadden”. (27-9). Hij heeft het over paniekzaaiende dominees die verwijderd moesten worden van een ziekenzaal. En dan bijvoorbeeld ook dat fijnzinnige verhaaltje over de begrafenis van een zwakzinnige man. (8-11-'85)

Nooit wist je tevoren of je zelf buiten schot zou blijven. Of dat misschien op dingen en visies die jezelf dierbaar waren zou worden gemikt. Dat ze aangegeven zouden worden als kwesties van traditie, en méér niet.

Goede en gefundeerde traditie moest blijven; de rest konden we maar beter snel verwijderen.

Hoe was hij? Mijn typering: Bewogen, goed geïnformeerd, speels met taal en met ideeën, onvoorspelbaar in de goede zin des woords. De meest gelezen scribent van ons blad; daarvan ben ik overtuigd. Een man die vele jaren lang uit een schier onuitputtelijke voorraad verhalen kon putten. Met een oog voor anecdotes. Met een oog voor de grote lijnen.

Een man die „understatements” schreef. Die omstreken dingen kon zeggen zonder omstreken te raken. Die tot aandacht prikkelde in plaats van aanstoot gaf. Ook een man die vond dat, als je je verbindt tot het schrijven van stukjes, je daarmee door moet gaan. Zolang het kan. En ook al word je zelf overmand door pijn, weemoed, verdriet om een naderend einde, je toch moet doorgaan. Want dat andere is tussen jou en je God. Niet een zaak voor anderen. Kennmerkend acht ik het volgende: In een stukje over een predikant die bij geestelijk en lichamelijk gehandicapten betrokken is schrijft hij: „die persoon ben ik zelf, maar dat heeft er verder niets mee te maken” (8-11-'85). Wat er toe deed was de boodschap, de waarheid der

Schriften, de omgang met de Here.

En nu is hij niet meer. Niet bij ons tenminste. Hij heeft meegemaakt „de zwarte uren.” In het stukje „Nacht” (7-3-'86) schrijft hij het volgende. Laat het een leven kenmerken van een christen, aangevochten, maar vol hoop. De jubel mag niet ontbreken: de Heer is waarlijk opgestaan!

Nacht

De zwarte uren, dat is in de Bijbel de nacht. Ps. 91 spreekt van de verschrikking van de nacht en in de nacht spookt de pest rond. In de nacht slaan de dieven hun slag en de demonen. De nacht is de tijd voor de werken der duisternis. Daarom werden, tot voor korte tijd, in het Midden-Oosten de deuren stevig vergrendeld als de nacht inviel en een gezin in die streken zou nooit in het donker gaan slapen. Het was de taak van de vrouw des huizes om ervoor te zorgen, dat de lamp's nachts niet uitging. (Spr. 31 : 18). ... Je kunt een warm plekje vinden en het licht aandoen, zonder dat je iemand hindert. Veel van de verschrikkingen, de verlatenheid of zelfs het gevoel van verlorenheid is daar-

door weggenomen. Wat mijzelf betreft, onze goede God heeft mij wel helemaal verwend. Ik kijk uit op de Nieuwe Waterweg, de ingang van de grootste haven van de wereld. De gehele nacht door varen de grote schepen voorbij en ik ben dus bevoorrecht boven hen die in een stille slaapstraat wonen. Dat neemt niet weg, dat ook ik nog huiver ken voor de nacht, de lange nacht tot de dag van Jezus' wederkomst en daarom schrijf ik dit stukje. Misschien heeft iemand er wat aan, die de verschrikkingen van de nacht kent. Ik moet nogal eens denken aan een vers van Willem de Mérode: Ik heb Hem heel den dag gewacht / En tot mijn pooplend hart gezeid: / Verdubbel uwe lijdzaamheid / Hij komt wel vóór de nacht. Dat vers wijst heen naar de Emmaüsgangers en het herinnert jezelf aan gebeurtenissen, waarin je bevreesd was voor de nacht. Ik was b.v. nog maar een dag of twee op Borneo, toen ik met een transport bouwmaterialen vast kwam te zitten. Later zou me dat niet hebben kunnen schelen, maar toen dacht ik: Straks alleen in het oerwoud, in de nacht. Maar tegen elven zag ik door de bomen heen de olielampen van hen die me kwamen halen. Zo denk ik ook nu meer dan eens: Hij komt wel vóór de nacht.

De klokken van Speyer

Ballade en historie

Er bestaat een oude middeleeuwse legende over de klokken van de vroegere Duitse hoofdstad Speyer aan de Rijn, in de Palts. De legende heeft, als elke legende, een historische grondslag. En ook deze legende is in de tijd van de Romantiek graag zingend doorgegeven. „Die Glocken zu Speier” is gedicht door M. von Oër en wondermooi op muziek gezet door Carl Löwe.

Het verhaal, dat door zijn muzikale vorm een ballade geworden is, spreekt van twee Duitse keizers, een „ware” en een „valse”. Dat zijn Heinrich de Vierde en zijn zoon Heinrich de Vijfde, die eens te Speyer zetelden. Beiden hebben een belangrijk aandeel gehad in de bouw van de grote Domkerk (gesticht tussen 1030 en 1061) welke een der grootste en mooiste Romaanse kerkgebouwen van Duitsland wordt genoemd.

Die domkerk heeft vier machtige torens, waarin een aantal klokken zich regelmatig doet horen. Voor het avondluiden bijvoorbeeld kunt u de vierklank la-do-mi-sol beluisteren. Voor feestdagen komen natuur-

**DOOR
D. W. L. MILO
DALMALLY**

lijk grotere combinaties in werking. En er zijn ook speciale klokken, die bij uitzondering gebruikt worden. Daar gaat deze ballade over. Luister maar naar de eerste coupletten:

Zu Lüttich, im letzten Häuselein, da liegt ein Greis in Todespein. Sein Kleid ist schlecht, sein Lager hart, viel Tränen rinnen in sein Bart. Er hilft ihm Keiner in seiner Not, es hilft ihm nur der bittere Tod.

Het was de Duitse keizer Heinrich de Vierde, die naar Luik verbannen in een afgelegen huisje - arm, onbekend en onverzorgd - zijn levenseinde vond, in het jaar 1106. Ver van zijn vaderland, dat hem lief was en dat hem liefhad, had hij in België een schuilplaats gevonden tegen zijn vijand, de paus van Rome.

Hij was al eens eerder door een pauselijke banvloek getroffen - en wel in 1076/7 onder Gregorius VII - maar dat vonnis had hij door zijn bekende boetetocht naar Canossa handig weten te verijdelen. Toen had hij zijn oude macht herwonnen. Maar later schijnt deze drieste vorst opnieuw het pauselijk ongenoegen te hebben gewekt, waarbij paus Paschalis II hem naar België verbande. Niet dat deze paus al bij voorbaat zo heilig was (er waren niet minder dan drie tegenpausen tijdens zijn ambtsperiode) maar de machtsstrijd tussen kerk en

wereld was goed op gang. En zie nu wat gebeurde bij het levenseinde van de verbannen vorst:

Und als der Tod an's Herze kam, da tönt's in Speier wundersam. Die Kaiserglocke, die lange verstummt, van selber tief und langsam brummt, und alle Glocken gross und klein mit vollem Klange fallen ein. Da heisst 's in Speier weit und breit: der Kaiser ist gestorben heut! Der Kaiser starb, der Kaiser starb, weiss Keiner wo der Kaiser starb?

Een legende heeft altijd een geestelijk, zo niet een bovennatuurlijk, element. Hier was het wonder: dat de grootse klok van Speyer, de zogenaamde keizersklok, vanzelf ging luiden toen de verbannen keizer te Luik overleed en dat de andere klokken mede hun stemmen gaven. Zodat ieder mens in Speyer en omgeving zich afvroeg: wáár is onze keizer gestorven? Waar is onze Heinrich de Vierde?

Niemand wist het antwoord: ergens in België, dichtbij de Nederlandse grens. Niemand kon de keizer in zijn laatste ogenblikken bijstaan of hem de laatste eer bewijzen. Zijn begrafenis in gewijde grond kon trouwens pas vijf jaar later plaats vinden, toen de zoon de paus had weten te vermurwen.



De componist Carl Löwe heeft van deze eerste twee coupletten wat moois gemaakt. Begint het lied als een treurig bericht, plotseling geeft elke maat een diepe toon A (de keizersklok), gevolgd door een steeds zich wijzigend accoord (de andere klokken). Zodat het dwingend ritme met de schone harmonieën samen de vorm van een statelijke processie aannemen: de pontificale uitvaart van een geliefd vorst. Zodat het Duitse volk ten volle wordt betrokken bij de dood van Heinrich de Vierde.

Maar nu komt het contrast, de tweede helft van de ballade.

Zu Speier, der alten Kaiserstadt, da liegt auf goldner Lagerstatt mit mattem Aug' und welker Hand der Kaiser, Heinrich der Fünfte genannt. Die Diener, sie laufen wohl hin und her, der Kaiser röhelt tief und schwer.

Ja, de zoon die de geschiedenis is ingegaan als een ontrouwe bedrieger, gezeten op de troon van zijn verbannen vader, kwam ook tot een laatste dag.

Dat was in het jaar 1125. Uiteraard te Speyer in het keizerlijk paleis. En de plaatselijke klokken, die zich zo kostelijk hadden geweerd bij de dood van de verbannen keizer, lieten verstek gaan toen de zoon op sterfden lag:

Und als der Tod an's Herze kam, da tönt 's auf einmal wundersam. Die kleine Glocke, die lange verstummt, die Armesünderglocke summt, und keine Glocke stimmt ein, sie klinget fort und fort allein. Da heisst 's in Speier und weit und breit: wer wird denn wohl gerichtet heut? Wer mag der arme Sünder sein? Sag' an, wo mag die Richtstatt sein?

Ook bij de „valse” keizer voltrekt zich een klokken-wonder. Maar nu is het het armezondaarsklokje, dat het volk naar een terechtstelling roept. En de componist illustreert ook dit wondergebeuren met verve: het klokje A klinkt vier octaven hoger dan de keizersklok, en het klept onrustig met een zeer zuinige begeleiding, in droevig mineur. Het volk loopt wel te hoop, maar nu zich niet bewust van een stervende vorst - doch denkend aan een ter dood veroordeelde boef.

Zo luidt de legende en de historieschrijver¹⁾ geeft het verhaal onveranderd door. Hij garandeert niet dat de klokken door een wonder zijn gaan luiden. Hij laat de mogelijkheid open, dat enkele lieden op de hoogte zijn geweest en illegaal de klokken hebben geluid. Maar de legende houdt graag enige details in de mist; daar is zij legende voor. Op deze wijze blijft de geschiedenis doorgegeven, tot in verre geslachten. Nu al 25 geslachten lang.

En de zin van deze ballade? Elk menskind verstaat immers, dat wij loon naar werken hebben te wachten; niet pas later, maar in dit leven reeds.



Speyer is onze aandacht waard, niet alleen om zijn klokken. Ook omdat de naam „protestant” aldaar is ontstaan!

Het was in 1526 dat de eerste Rijksdag van Speyer werd gehouden. Daar werden kerkelijke en wereldlijke aangelegenheden geregeld; onder meer werd aan de gereformeerde belijders enige ruimte toegestaan. Maar op de tweede Rijksdag van Speyer in 1529 werd deze ruimte teruggeschoefd door een Rooms-katholieke meerder-

heid. Vijf evangelische vorsten en veertien steden dienden terstond een acte in, protestacion genoemd, waarin zij de onwetigheid van dit besluit aantoonde. Zulk een besluit moest namelijk, om wettig te zijn, met algemene stemmen zijn genomen.²⁾

Deze „protesterende” minderheid was dus niet anti-rooms, maar vocht een betwistbaar staatkundig besluit aan. Men vroeg recht op grond van de geldende Duitse wetten.

Toch werden nadien de gereformeerden meer en meer „protestanten” genoemd. Zelfs het Concilie van Trente (1545-1563) spreekt over „hen die zich protestanten noemen”. Daardoor

kreeg het woord wel een anti-roomse betekenis.

Die betekenis wilden de theologen er aanvankelijk bepaald niet aan geven. Wie op verzoening hoopten gebruikten het woord dan ook in niet-polemische zin; zoals bijvoorbeeld Hugo de Groot deed. De enige geloofsbelijdenis intussen, die het woord protestant gebruikt, is... de Schotse Confessie³⁾ van 1560.

¹⁾ Fritz Klotz, Speyer, Kleine Stadtgeschichte.

²⁾ WP Enc. onder Protestantisme en Canossa.

³⁾ Confession of Faith by the Protestants.

K. J. Popma 1903-1986:

Een groot kind van God

Op Pinksterzondag is overleden prof. dr K. J. Popma, oud-hoogleraar in de reformatische wijsbegeerte en zeer vruchtbaar schrijver. Zijn bekendste en grootste werk is geworden Levensbeschouwing, 7 delen opmerkingen naar aanleiding van de Heidelbergse Catechismus. Het bericht van overlijden typeerde het einde van zijn leven als „moe gestreden”. Popma's geschreven werk is een blijvend getuigenis van zijn strijd. Een aantal aspecten daaruit wil ik in dit artikel naar voren halen, omdat zij hun betekenis nog niet verloren hebben. Ik probeer daarbij Popma zoveel mogelijk zelf aan het woord te laten.

Tegen de zonde

Popma had een scherp besef van de zondigheid van de mens. Hij kwam haar op veel gebieden tegen, ook, denk ik, bij zich zelf. De strijd ertegen zag hij als een opdracht die mogelijk was door het geloof dat we van de zonde zijn vrij gemaakt. Die vrijheid is voorwaarde voor de strijd.

„In Romeinen 8 gaat het ook over die vrijheid. We weten niet precies waar die vrijheid ligt en hoe breed en diep ze reikt; maar we kunnen weten wanneer ze wordt licht geacht en miskend. Het geloof in eigen menselijke adel, hetzij in persoonlijke of in nationaal-culturele uitwerking, is een zaak van onvrijheid. De radicale fouteheid van zichzelf zien kan het eeuwenoud judaïstisch beginsel niet. „Wij gereformeerden” kunnen het ook niet: we zijn immers gereformeerd! Dus zijn we van „grote zonden vrij”!

DOOR
H. G. GEERTSEMA
ECKEN WIEL

In werkelijkheid zijn we dat niet. De „zondige aard waarmee ik al mijn leven lang te strijden heb” (antw. 56) is niet een dood kapitaal, want we hebben ertegen te strijden; ze is meer dan geaardheid of geneigdheid, ze is ook toestand, scheef gegroeid zijn, ze komt in daden uit, soms nog tijdens de stervensuren zelf. Gereformeerden, Rooms-katholieken en Hervormden zijn geneigd te zeggen: Zijn wij dan soms óók blind? Die neiging is nooit zonder daad, keuze, beslissing. Onze geestelijke nederlagen zijn geen natuurrampen die ons treffen, ze zijn blijken van collaboratie met de boze, daarin is de onvrijheid, de geest van dienstbaarheid tot vrees, de opstand.

Wie het eeuwig leven aangrijpt, kan moeilijk retorisch worden over zijn zondigheid. Wij maken de schuld dagelijks meer, en dat is een onverkorte feitelijkheid.

„De wet des Geestes des levens heeft ons vrijgemaakt van de wet der zonde en des doods”, Rom. 8:2... (Levensbesch. III, p. 30-31).

Vrij als een kind

Strijd tegen de zonde was voor Popma strijd voor vrijheid. Vrijheid betekende worden als een kind. Dat typeerde Popma in meer dan een opzicht. Het was een trek in zijn optreden en omgaan met mensen. Het typeerde zijn stijl van filosoferen. De wortels ervan lagen in zijn opvatting van mens-zijn.

„Wij worden Christen om mens te kunnen worden, en we zouden „worden-als-de-kinderen” een oproep tot onverminkte menselijkheid kunnen noemen, ware het niet dat met name in de geschiedenis van het wijsgerig nadenken het voorrecht om mens te mogen zijn grondig vervalst was tot een bijzonderheid van bijzondere mensen, een elite die meer bijzonder lijkt dan menselijk... Het is een verbazende eer, mens te mogen zijn; en tegelijk is het niets bijzonders, en met name de in zonde gevallen mens is niet veel bijzonders...”

„Als we de werken van God gaan werken, die daden die Hij terecht en rechtens van ons verwacht omdat Hij Zelf ons daartoe in de ruimte heeft gezet, dan zijn dat kinderlijke werken, argeloze ondernemingen, en daden van onmogelijkheid bij de mensen en alleen mogelijk bij God, en zo menselijk dat het bijna te mal is. Zo mal en zo menselijk is een onderneming voor reformatische wijsbegeerte, philosophari in Christo, en de Heiland waar-schuwt ook ten aanzien van deze onderneming: als ge u niet bekeert en wordt als de kinderen, dan zal het héél zeker niet lukken. En als we ons wel bekeren door te worden als de kinderen, dan zal het wel lukken.” (Het leven beschouwd, p. 28-29).

In deze overtuiging heeft Popma geprobeerd te filosoferen. Als vanzelf kwam het accent te liggen op het getuigenis. Popma maakte een onderscheid tussen levensbeschouwing, wereldbeschouwing en wijsbegeerte. Tegelijk benadrukte hij dat in de wijsbegeerte alle drie altijd aanwezig zijn. Zelf voelde hij zich het beste thuis in de levensbeschouwing, door hem gekenmerkt als getuigenis. Het maakt zijn werk leesbaar voor een grote kring.

Tegen deze achtergrond moeten Popma's scherpe oordelen over de filosofie worden verstaan. Een voorbeeld daarvan is de volgende uitspraak, waarin hij een vraagstelling in de filosofie confronteert met de bijbelse leer van de rechtvaardiging door het geloof:

„In de historie van het wijsgerig nadenken neemt de vraag „wat moet ik doen?” een zeer belangrijke plaats in; ze is b.v. centraal in het kantianisme en neo-kantianisme, in het pragmatisme en in de existentie-filosofieën. Deze vraag wil zeggen: Wat moet ik doen om mijzelf het leven te geven? Daardoor brengt deze vraag in dienstbaarheid, want ik kan mijzelf het leven niet geven.” (Levensbesch. III, p. 29).

Tegelijk was Popma diep door-drongen van het altijd gemengde ook van de niet-christelijke cultuur, waarom een scherp oordeel nooit het enige kon zijn. Ter illustratie daarvan geef ik twee uitspraken door, een over de zogenaamde geesteswetenschappen en een over het heidendom:

„...in elke tegenover het Evangelie zich handhavende geesteswetenschap is veel te vinden, dat mensen niet hadden kunnen bedenken; het is niet ten dele licht, ten dele duisternis, of ten dele mensenwaan en ten dele wijsheid van boven: het demonische van zulke vrijmacht willende wetenschap ligt juist in de onscheidbare verbinding van Goddelijke roeping en de wijze waarop die roeping eigenwillig werd toegeëigend.” (Levensbesch. III, p. 13).

„...in het heidendom... is geen vrijheid: daar zijn de eigengekozen wegen en de ijdele dingen. Daar worden óók de harten vervuld met spijs en vrolijkheid; en dit is nog maar een zwakke aanduiding, want geheel het heidens cultuurleven is als cultuurleven heerlijkheid. Dat is het ontkerstende cultuurleven ook. Het boek Openbaring spreekt dan ook van de heerlijkheid der volkeren” (p. 26).

Scherpe kritiek

De inzet voor vrijheid en menselijkheid vormt de achtergrond waartegen Popma's soms zeer scherpe kritiek moet worden verstaan. Overal waar hij de vrijheid en de menselijkheid bedreigd zag voelde hij zich geroepen om te spreken. Daarbij nam hij niet altijd de grenzen van wat als behoorlijk wordt ervaren in acht. Misschien had hij ook daarin iets van een kind. Ongetwijfeld heeft hij fouten gemaakt. Zijn strijd voor de menselijkheid

van de mens of, met andere woorden, voor de christelijke vrijheid blijft van betekenis. De fronten waaraan hij vocht zijn nog volop actueel. Ik noem er een paar.

De theologie: Popma keerde zich fel tegen de opvatting dat er een wetenschap van God mogelijk zou zijn, echter niet minder tegen de gedachte dat de wetenschap het geloof in de greep zou kunnen krijgen. Overal waar hij theologen pogen zag doen te heersen over het geloof van de gemeente in plaats van haar te dienen en overal waar hij kerkelijke machtspolitiek de vrijheid en mondigheid van de gemeente zag beknotten of negeren, probeerde hij die pogingen als zodanig aan de kaak te stellen.

Filosofie en wetenschap: Popma zag de menselijkheid van de mens bedreigd door de verwetenschappelijking van de cultuur. Tegenover de pretenties van de wetenschap kwam hij op voor de naïeve kenwijze als de ruimte waarin de mens alleen voluit mens kan zijn. Verbonden hiermee was de strijd tegen wat hij noemde het fabriksisme in de cultuur: de gedachte dat alles maakbaar is in technische zin. Popma was niet tegen de techniek, wel tegen de opvatting van de mens als 'homo faber'.

Psychologie en psychotherapie: niet de hulp van deskundigen bij psychische stoornissen, maar de mentaliteit waarin de grenzen van deze hulpverlening uit het oog zijn verloren was het doelwit van Popma's aanvallen. De menselijkheid van de mens gaat teloor, wanneer gedacht wordt dat de kern ervan door psychische hulpverlening kan worden genezen.

De Geest van Pinksteren

Popma is overleden op het Pinksterfeest. Zijn strijd voor de menselijkheid heeft alles met Pinksteren te maken. De menselijkheid waarvoor hij streed zag hij als het werk van de Heilige Geest: „Menselijke vrijheid is de genezing van onze menselijkheid door de gezondmakende werking van Gods Geest” (Levensbesch. III, p. 19). „De bevrijding van de mens is alleen mogelijk door het werk van Gods Geest. Die hem zijn menselijke waardigheid hergeeft en hem los maakt uit banden, die zijn humaniteit beklemmen” (22).

Popma zag dit bevrijdende werk van de Geest zo breed als het menselijk leven zelf. In een prachtige passage uit zijn opmerkingen bij Zondag 20 geeft hij die breedheid aan. Met dit citaat wil ik mijn klein monument tot dankbare gedachtenis

voor professor Popma besluiten:

„Men zou antwoord 53 van eenzijdigheid kunnen beschuldigen:

dat Gods Geest broedde op de wateren, naar het geheimzinnig woord van Genesis 1:2, daarop zinspeelt dit antwoord niet eens. Dat is jammer, omdat zo aanleiding gegeven wordt voor het verwijt, dat de H.C. wel zeer „eenzijdig soteriologisch” te werk zou gaan: hij zou alleen aandacht hebben voor de sootèria, het behoud van het leven, dat ook opstanding uit onze dood wordt genoemd en zaligheid. Dit verwijt is evenwel niet billijk, want in de woorden „Christus en al zijn weldaden” ligt heel wat meer besloten dan de redding van de ziel: zelfs zijn ze, wel verstaan, een waarschuwing tegen de belangstelling voor het eigen ik en eigen heil, omdat tot die weldaden b.v. ook behoort, dat we rustig, als Koningskinderen, bekijken wat er gezegd en geschreven is over de waardigheid van de mens en zijn geestescultuur, en niet versagen als we ontdekken dat ons onderzoek telkens opnieuw grondige herziening behoeft.

Zelfs moeten we er enige nadruk op leggen, dat de uitdrukking „eenzijdig soteriologisch” naast andere gebreken (o.a. dat een „logie” inzake het heil niet eens mogelijk is), ook een innerlijke tegenstrijdigheid bevat: als het gaat om 't heil, de sootèria, het levensbehoud, de opstanding uit onze dood, dan gaat het om alles wat de mens raakt in zijn aanzijn en geschiedenis, niets uitgezonderd. Dan gaat het ook om zijn beschouwelijk nadenken, om zijn „stilstaan bij” het verloop van zijn taal-leven en bij zijn moeizaam streven om in het staatkundige alle macht aan recht te onderwerpen, en bij de wonderlijke vorming waardoor hij in dichtertelijkheid op het aanschouwde en verbeelde accenten legt, die er aan herinneren dat het paradijs niet alleen verloren paradijs kan zijn. De inhoud van deze sootèria sluit alle eenzijdigheid uit. Als wij van een ziekte genezen, als we na zwakte weer krachten krijgen, als we 's morgens fris wakker worden, als we opeens een doorzicht krijgen in een onderzoek dat eerst zoveel moeite gaf, als we de ontroerende jongheid van onze kleine kinderen opmerken en gewaar worden dat ze bij het groter worden ondanks al hun verwarring en gedeeltelijke onrijpheid toemen in wijsheid, dan behoort dat alles bij de weldaden van Christus, die Hij ons geeft door Zijn Geest.” (p. 15).

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Kampen

Ds M. de Jong, predikant te Alphen a/d Rijn, heeft voor het op hem uitgebrachte beroep bedankt.

Ned. Geref. Kerk van Emmeloord

Het scribaat van de kerk berust bij: B. v. d. Griendt, Espelerlaan 27, 8302 CE Emmeloord.

Ned. Geref. Kerk van Sliedrecht

Het scribaat der kerk berust bij: A. van 't Hof, Hugo de Grootstraat 12, 3361 HG Sliedrecht, tel. 01840-12861.

Uit breder kring

Stichting l'Abri

Uit de jongste nieuwsbrief memoreren wij nog de volgende bijeenkomsten:

Dinsdagavond 24 juni in Eck en Wiel voorstelling door de A. D. Players uit de Verenigde Staten. Christian theater! (Engelstalig).

Woensdag 2 juli spreekt psychiater Richard Winter over „depression” (in het Engels). Zijn boek „The roots of sorrow” is bij l'Abri-Utrecht verkrijgbaar.

Belangstellenden wordt verzocht zich te melden via telefoon: 030-316933 of tussen 21 juni en 20 juli via telefoon: 03449-1914.

Landelijke gebedssamenkomst (Evang. Alliantie)

Op vrijdag 20 juni wordt er in de Bergkerk (Dr. A. de Kuiperlaan 1) in Amersfoort de volgende landelijke gebedssamenkomst gehouden.

Inleider is de heer Martin Piet uit Aalsmeer.

Deze landelijke samenkomsten worden **maandelijks** gehouden om 18.30 uur op deze zelfde plaats.

Het doel van deze samenkomsten, is vooral voorbede doen voor geestelijke vernieuwing van de kerken en het gebed voor zending en evangelisatie en de noden in de samenleving. N.B. De Bergkerk is gemakkelijk te bereiken vanuit het station in Amersfoort (einde Wilhelminalaan). Voor meer informatie: Evangelische Alliantie, tel. 03438-13693 (Hoofdstraat 51a, Driebergen).

Reformatorische Bijbelschool

Op vrijdag 27 juni a.s. hoopt de Reformatorische Bijbelschool het cursusjaar 1985-1986 af te

sluiten. Dat zal gebeuren in het gebouw van de RBS, Krakelingweg 10, Zeist.

Vanaf 19.30 uur is er gelegenheid voor koffiedrinken en ontmoeting. Om 20.15 uur begint het officiële deel van de avond. Hoofdgegeven daarbij is afscheid van afstuderenden, vertrekkende docenten en diakonaal werkers.

U bent hartelijk uitgenodigd deze bijeenkomst bij te wonen. Het getuigschrift van de eenjarige cursus wordt uitgereikt aan: Marco Boevee, Tat Choi, Pauline van Deel, Marieke v. d. Deyl, Berend Jan Engels, Sip v. d. Galiën, Irene Grunewald, Siny Jans, Marja Jansen, Martine v. d. Mark-Karsdorp, Bert Rosman, Marijke Spek, Ellen Verduin en Inge Wiegers.

Het getuigschrift van de driejarige opleiding zal worden uitgereikt aan: Lex Boot, Bertha Cluistra-van Dijk, Eme Kadijk, Marja Lankhaar, Aart Meiling, Bram Neerhof, Annette Nieuwveld, Marian de Ronde, Gertjan Toet, Bienenke v. d. Vlies, Inge v. d. Wal, Geeske Westerterp en Guido Wiskerke.

Werkgroep rekreatie lichamelijke gehandicapten

Evenals in voorgaande jaren organiseert de Werkgroep RLG van de Chr. Geref. Kerken in het najaar weer een vakantie-week voor lichamelijk gehandicapten.

Deze week wordt gehouden in het Ontmoetingscentrum te Lunteren en wel van 1-8 november a.s.

Helaas hebben we ook nu niet de beschikking over het hele gebouw, zodat spoedige aanmelding noodzaak is.

Sinds vorig jaar is ook Mw. H. K. Compagner, Milotdreef 93 te Utrecht ingeschakeld als lid van de werkgroep. Haar telefoonnummer is 030-627442.

Zelf gaan we verhuizen, zodat het sekretariaat verplaatst wordt naar Woerden. Na 1 oktober zijn we bereikbaar onder telefoonnummer 03480-22530.

Vanaf heden is het correspondentie-adres van de werkgroep onder postbusnummer 2214, 3440 DE Woerden.

Namens de werkgroep, M. de Graaf-Floor

Nederlandstalige diensten in Frankrijk

Van 6 juli t/m 3 augustus zullen er D.V. elke zondag Nederlandstalige diensten worden belegd op camping Le Pommier in Villeneuve-de-Berg, Frankrijk. Villeneuve-de-Berg ligt aan de weg van Aubenas naar Privas in het Zuiden van de Ardeche. De diensten worden gehouden om 19.00 uur in een ruimte bij het zwembad van Le Pommier.

Ook vakantiegangers uit de omgeving zijn van harte welkom. Inlichtingen bij A. P. de Boer, tel. 03494-51106.

Kerkdiensten e.a. in de Harz

„Arbeitskreis Freizeit und Erholung Harz”, uitgaande van de Evangelische Kirche in de Harz, organiseert een aantal activiteiten voor Nederlandse toeristen.

Te noemen zijn vooral de Duits-Nederlandstalige kerkdiensten en middagpauzediensten, die op verschillende plaatsen in de Harz worden gehouden, o.a. in Osterode.

Verder zijn er morgenwijdinngen, een bustocht, ontmoetingsavonden enz.

Enkele Nederlandse predikanten verblijven gedurende de zomermaanden op uitnodiging van de Evangelische Kirche in de Harz om voor te gaan in de kerkdiensten, op ontmoetingsavonden als tolk te fungeren en verder alles te doen wat mogelijk is om de vakantiegangers in de Harz te dienen. Dat wil ook zeggen dat zij in geval van bijzondere omstandigheden, bijvoorbeeld bij een verblijf in 'n ziekenhuis, klaar staan om - indien dat gewenst wordt - (pastorale) hulp te verlenen.

Onder meer in de kerken en op campings in de Harz liggen folders met een volledig programma en met de adressen en telefoonnummers van de predikanten.

Haagse Bijbel Leergang

Het bestuur van de vorig jaar opgerichte Haagse Bijbel Leergang deelt mee, dat in september 1986 opnieuw een twee jaar durende leergang zal beginnen. De bedoeling van de leergang is, om in een tijd van toenemende secularisatie gemeenteleden toe te rusten vanuit Gods Woord. Gedacht wordt aan ambtsdragers, catecheten, leerkrachten en anderen die een taak hebben in kerk en school, en aan andere geïnteresseerde gemeenteleden.

Voor het volgen van de leergang is een opleiding ongeveer op HAVO-niveau gewenst.

Administratie

Administratie-adres:

Postbus 84,
3956 ZS Leersum
Tel. 03434-54288
Gironummer 404945
t.n.v. Geref. Persver. Opbouw.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie.
Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 nov.

Abonnementenprijs:

(bij vooruitbetaling)
f 50,— per jaar of f 26,50 per half jaar.
Voor studenten f 40,— per jaar.
Buitenland f 70,— per jaar of f 95,— per luchtpost.

Advertentieprijs:

45 ct per mm.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, 3701 AL Zeist.
Tel. 03404-22452.
Postbus 244, 3700 AE Zeist.

De leergang omvat per jaar 15 zaterdagmorgens en behelst 8 uur Oude Testament, 8 uur Nieuwe Testament, 7 uur Geboorteleer, 4 uur Ethiek en 3 uur Zending en Evangelisatie. De kosten bedragen f 100,— per jaar per persoon.

Voor informatie en aanmelding kan men zich wenden tot de secretaris, bij voorkeur vóór 1 augustus 1986.

Namens het bestuur:

Ds B. v. Smeden, voorz.
J. L. Floor, secr.
Rietvoordaal 56,
2553 NL 's-Gravenhage,
tel. 070-977337.



Twée zielen één gedachte, bestaat dat nog?

U zoekt een levenspartner. Iemand waarmee u uw leven wilt delen. Maar ook uw geloofsovertuiging.
De Stichting Reformatorische Huwelijksbemiddeling brengt u in contact met mensen die evenveel waarde aan de bijbel hechten als u.
Want die bestaan nog.
Vraag vrijblijvend de brochure aan bij SRH, Postbus 341, 8260 AH Kampen, telefoon 05202-13999.
SRH. Een partner die bij u past.



Erkend door de Raad van Toezicht

*Zoals een vader zich ontfermd over zijn kinderen,
ontfermt Zich de HERE over wie Hem vrezen.*

In verwachting van de jongste dag is overleden mijn man, onze vader en pake

AREND HENDRIK ALGRA

op de leeftijd van 62 jaar.

Maassluis: Hillie Algra-Emmens
Den Helder: Henk en Tineke
Nynke, Anne
Almere: Ameling en Louise
Barendrecht: Marijke en Jos
Jaap, Hilke, Arend, Elja, Karel
Amsterdam: Elja
Maassluis: Geert
Den Haag: Hilda en Simon

Maassluis, 13 juni 1986
Merellaan 163

De begrafenis heeft plaats gevonden op woensdag 18 juni 1986 op de Algemene Begraafplaats te Maassluis.

Met ontroering namen kerkeraad en gemeente te Gorinchem kennis van het bericht dat

DS A. H. ALGRA

na een lange en moeilijke weg van ziek-zijn is ontslapen.

Wij denken terug aan de moeilijke jaren waarin hij ons het woord van God mocht bedienen.
Dit evangelie had de liefde van zijn hart.

We bidden mevrouw Algra en haar kinderen de troost en de kracht van de Here toe.

Namens de Nederlands Gereformeerde Kerk
te Gorinchem:

*Ds G. van Atten
J. Wondergem*

Gorinchem, 16 juni 1986

✧ **Plaats uw familieberichten in dit blad!** ✧

Het bestuur van de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw“ deelt met droefheid mede dat op 13 juni overleden is

DS A. H. ALGRA

in de leeftijd van 62 jaar.

Met dankbaarheid gedenken wij zijn jarenlange arbeid
als medewerker aan ons blad.

*J. van Oord, voorzitter
F. de Vries, secretaris*

Na een ernstige ziekte, die hem in de loop van het vorige jaar dwong zijn werk in onze gemeente neer te leggen, overleed op 13 juni

DS A. H. ALGRA

Met grote toewijding heeft hij de gemeente vanaf juni 1982 gediend. Wij danken God voor alles wat Hij ons in deze herder en leraar heeft gegeven.

Moge onze hemelse Vader zijn vrouw en kinderen sterken in deze moeilijke dagen.

Kerkeraad en gemeente van de
Nederlands Gereformeerde Kerk te Maassluis

*„Zalig de doden, die in de Here sterven,
van nu aan. Ja, zegt de Geest, dat zij
rusten van hun moeiten, want hun wer-
ken volgen hen na.”*

Openb. 14 : 13

Met ontroering heeft de kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk te Sliedrecht kennis genomen van het overlijden van

DS AREND HENDRIK ALGRA

Dankbaar denken wij aan zijn prediking, onderwijs en pastorale zorg in de bijna 12 jaar, dat hij de gemeente gediend heeft.

*J. Bouma, praeses
A. van 't Hof, scriba*

VERSCHENEN

Ds. A. H. Algra

Pastorale notities

Deze bundel biedt een keus uit de pastorale notities die ds. Algra sinds jaren schrijft voor Opbouw en het Friesch Dagblad.

Ze zijn in hun veelzijdigheid verrassend, levens-echt, soms humoristisch en dan weer ontroerend. Vaak ligt het uitgangspunt in de rijk gevarieerde pastorale praktijk van ds. Algra.

De auteur is geen studeerkamergeleerde, en dat komt in deze notities goed tot uiting. Toch weet hij - dankzij zijn grote kennis - de zaken waar hij over schrijft uit te tillen boven het niveau van de persoonlijke ervaring.
Een prachtig geschenkbokje.

Paperback, 100 blz., f 14,50.

Uitgave KOK - KAMPEN

U kunt dit boekje bestellen door onderstaande bon in te vullen en in een ongefrankeerde envelop te zenden aan **Opbouw, Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum**. Het is ook verkrijgbaar in de boekhandel.

BESTELBON

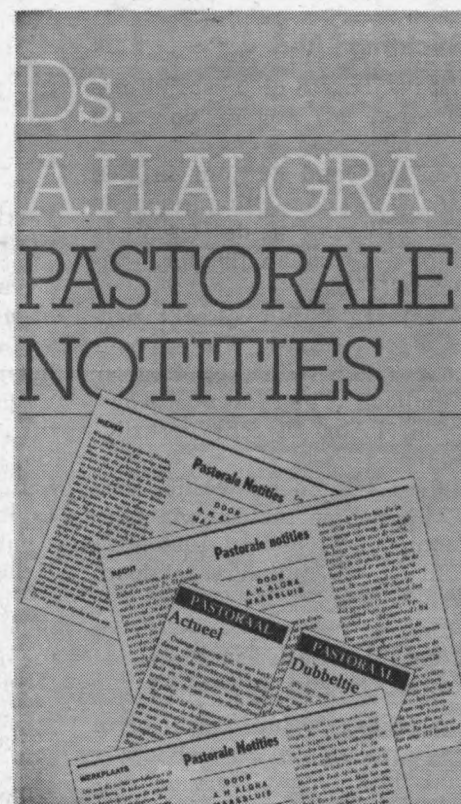
Naam:

Adres:

Postcode + woonplaats:

bestelt hierbij ex. van Algra, **Pastorale notities** via boekhandel/rechtstreeks van de uitgever. *)

*) Doorhalen wat u niet wenst. Bij rechtstreekse levering door de uitgever wordt voor bestellingen beneden de vijftien gulden f 1,50 verzendkosten berekend.



- **Advertenties moeten uiterlijk dinsdagmorgen 10.00 uur ter drukkerij zijn.**
- **Advertenties met een foto of tekening 1 week voor verschijning van dit blad!**